

STUDIUL ANTROPOLOGIC AL SCHELETELOR UMANE DESCOPERITE ÎN CIMITIRUL DE SECOL X DIN CLUJ-NAPOCA, STR. PLUGARILOR

Introducere. Ca urmare a cercetărilor arheologice efectuate în partea sud-estică a municipiului roman Napoca, pe parcursul mai multor decenii, a fost descoperit, aproape în totalitate, un cimitir de mari dimensiuni (sec. II-IV d.Chr.). În anii 1985-1986, la marginea acestui cimitir roman, în partea sud-vestică a acestuia (str. Plugarilor), s-au descoperit 26 de morminte care, cronologic, pe baza ritualului de înmormântare și a inventarului arheologic, datează din al treilea sfert al secolului al X-lea.

Mormintele erau poziționate în șiruri ordonate, direcționate nord-vest – sud-est. Defuncții au fost așezați cu membrele alungite, culcați pe spate. În trei dintre cele 26 de morminte nu a fost descoperit material auxiliar. În mormântul nr. 21 s-au găsit urme de sicriu, iar în mormintele nr. 4 și 15 resturi de materiale organice, care pot fi identificate ca fiind piei de cai. În mormântul nr. 25, lângă scheletul uman, au fost descoperite craniul și membrele unui cal, iar în mormântul nr. 11 s-au găsit vase de lut, depuse probabil cu scop ritual. Prelucrarea arheologică a cimitirului nu a fost finalizată până în momentul de față. (Informațiile de mai sus ne-au fost comunicate de către dr. Ioana Hica).

Cercetarea schelelelor umane provenite din săpătura de pe strada Plugarilor, Cluj-Napoca, a fost efectuată în anul 2003, în cadrul unei vizite de studiu la Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei. Scopul cercetării a fost studiul antropologic al acestor schelete umane.

Studiu antropologic

Materiale și metode de lucru. Dintre cele 26 de morminte descoperite au putut fi cercetate 24 de schelete umane. Mormântul nr. 13 nu conținea oase umane; în cazul mormântului nr. 18, cercetarea nu a putut fi efectuată din cauza poziției mult prea izolate a craniului.

Starea de conservare a oaselor se află la un nivel inferior celui mediu. Deteriorările suferite pot fi datorate faptului că, în paralel cu săpăturile arheologice, în zona respectivă s-au desfășurat și lucrări de construcții (informații de la dr. Ioana Hica).

Stabilirea vârstei la care s-a produs decesul se face, în cazul copiilor, pe baza erupției dinților, a dezvoltării rădăcinilor dentare și a dimensiunilor oaselor lungi¹, în cazul tinerilor pe baza structurii oaselor, iar la adulți pe baza gradului de uzură a suprafeței ocluzale a dinților, a măsurii de obliterație, a schimbării formelor în cazul facies symphyses, coastelor și capătului claviculei sternale. Stabilirea sexelor s-a făcut pe baza a 22 de caracteristici specifice². În cazul

¹ Stloukal, M., Hanáková, H., *Die Läder Längsknochen altslawischer Bevölkerungen – Unter besonderer Berücksichtigung von Wachstumsfragen*, Homo, 29, 1987, 53-69.

² Éry K., Kralovánszky A., Nemeskéri J., *Történeti népességek rekonstrukciójának reprezentációja*, In *Anthrop. Közl.*, 7, 1963, 41-90.

caracteristicilor metrico-morfologice am luat în considerare lucrările elaborate de Martin-Saller³ și Lipták⁴, pentru determinarea caracteristicilor patologice lucrarea lui Ortner⁵, la analiza dentară publicația lui Hillson⁶. Stabilirea staturii s-a făcut potrivit metodei lui Sjøvold⁷.

Vârstele defuncților și distribuția pe sexe. Starea de conservare a oaselor nu ne-a permis stabilirea exactă a vârstei, pe care am putut-o încadra doar între anumite intervale. Aceste intervale de vârstă, repartizate în grupuri mai largi potrivit studiilor specifice de antropologie, împreună cu divizarea sexelor pot fi observate în tabelul nr. 1. (Sexul și vârsta indivizilor este precizată mai jos în descrierea individuală a fiecărui mormânt.)

Tabel nr. 1
grupele de vârstă ale defuncților și distribuția pe sexe.

Sex:	masculin	feminin	nedeterminat	Total
Grupe de vârstă:				
Infantia I (0-7)	-	-	3	3
Infantia II (8-14)	-	-	4	4
Juvenis (15-22)	-	-	1	1
Adultus (23-39)	1	4	-	5
Maturus (40-59)	4	2	-	6
Senium (60-x)	1	2	-	3
Vârstă nedeterminată (23-x)	1	1	-	2
Total	7 (44%)	9 (56%)	8	24
Adulți	16 (67%)			24
Copii și tineri			8 (33%)	

Profilul demografic al seriei descoperite nu este uniform. În cazul copiilor, grupa de vârstă cuprinsă între 0-1 și 1-2 ani lipsește în totalitate, iar pentru grupa juvenis s-au găsit foarte puține exemple. Decesul bărbaților apare la grupa de vârstă cuprinsă între 40 și 59 de ani, iar cel al femeilor între 23 și 39 de ani. Din punct de vedere osteoarheologic, distribuția între adulți și copii, de 67% la 33%, poate fi considerată ideală⁸. În cazul adulților, între bărbați și femei există un ușor decalaj în favoarea femeilor. La craniile și scheletele postcraniene cu nr. 5, 17, 21 se observă semne de senilis atrophia.

Descriere metrică și morfologică (taxonomie, patologie). Stabilirea valorilor metrice în cazul craniilor a fost făcută prin cercetarea a 5 exemplare (3 bărbați, 2 femei); pentru stabilirea valorilor staturii au fost analizate 10 schelete (5 bărbați, 5 femei). Acest număr este relativ mic pentru stabilirea unor valori statistice (de biometrie); astfel, la caracterizarea individuală și la aceea a seriei a fost necesară accentuarea caracteristicilor morfologice. Tabelul nr. 2 arată valorile metrice ale craniilor și oaselor lungi. Caracteristicile metrico-morfologice (taxonomie și patologie) ale indivizilor au fost descrise la prezentarea mormintelor.

³ Martin, R., Saller, K., *Lehrbuch der Anthropologie*, Stuttgart, 1957, 3, Auflage.

⁴ Lipták P, *Embertan és emberszármazástan*, Budapest, 1980.

⁵ Ortner, D. J., *Identification of Pathological Conditions in Human Skeletal Remains*. Second edition, Amsterdam-Tokyo, 2003.

⁶ Hillson, S., *Dental Anthropology*, Cambridge, 1996.

⁷ Sjøvold, T., *Estimation of Stature from Long Bones Utilizing the Line of Organic Correlation*, In *Human Evol.*, 5, 1990, 431-447.

⁸ Éry, K., Marcsik, A., Suskovics, Cs., Rendes, T.K., Tóth, G., *Infant Mortality Patterns in Osteoarheological Samples*, In *Acta Biol.*, 42, Szeged, 1997, 25-29.

Tabel nr. 2

valorile metrice ale craniilor și oaselor lungi.

2.1. Dimensiunile craniului:

Nr. mormânt	Sex	1	5	8	9	17	20	40	45	46	47	48	51	52	54	55	65	66	69
2	F	169	95	140	89	133	105	-	-	-	-	-	-	-	-	-	126	105	34
3	F	180	-	145	101	-	105	-	-	-	-	-	-	-	-	-	115	99	30
4	M	172	-	150	105	-	101	-	-	-	-	-	-	37	-	-	132	118	36
6	M	190	-	143	105	-	111	-	-	102	-	77	40	34	32	56	-	114	41
10	M	188	-	140	103	-	-	-	-	-	-	-	38	34	26	-	-	-	40

2.2. Index cranian:

Nr. mormânt	Sex	8:1	17:1	17:8	20:1	20:8	9:8	52:51	54:55
2	F	82.84	78.69	95.00	62.13	75.00	63.57	-	-
3	F	80.55	-	-	58.33	72.41	69.65	-	-
4	M	87.20	-	-	58.72	67.33	70.00	-	-
6	M	75.26	-	-	58.42	77.62	73.42	85.00	57.14
10	M	74.46	-	-	-	-	73.57	89.47	-

2.3. Dimensiunile oaselor lungi și statura

Nr. morminte	Sex	humerus		radius		ulna		femur		tibia		fibula		statură
		dreapta	st.	dr.	st.	dr.	st.	dr.	st.	dr.	st.	dr.	st.	
2	F	314	317	-	-	-	255-	432	432	358	360	355	356	164
3	F	302	-	222	224	-	245	415	415	338	-	-	-	159
4	M	-	-	-	253	-	265	-	-	-	-	369	-	(170)
6	M	-	-	257	-	-	-	477	477	383	381	-	-	174
8	F	-	297	-	-	-	-	410	412	335	338	336	338	157
10	M	-	-	-	-	-	-	462	-	377	-	-	-	(171)
22	M	-	-	258	-	-	-	468	470	386	388	-	-	174
23	F	-	-	-	-	-	-	-	393	319	-	316	-	(151)
25	M	333	-	-	-	-	-	468	470	379	378	-	-	173
26	F	-	-	-	-	-	-	430	434	340	342	-	-	161

Descrierea indivizilor pe nr. de morminte:

M 1: Fragmente de oase craniene și postcraniene ale unui copil de 3-4 ani. O mare parte a oaselor membrelor inferioare lipsește. Pe medialis incisivus inferior, la 2 mm de la marginea inferioară a coroanei, poate fi observată o hypoplasie lineară.

M 2: Oasele craniene și postcraniene ale unei femei de 30-35 de ani (indicator de sex: - 0.93). Stare de conservare: medie. Craniul este de tip brachycran, hypsicran, metriocran, orthocran, tapeinocran, iar fruntea stenometop. Din punct de vedere taxonomic este europoid brachycran cu ușoare trăsături mongoloide (distanța biorbitală este de 25 mm, incisivii superiori în formă de „lopată”, torus mandibularis, și linia temporalis îngustată). Profilul cefei curvo-occipital, fossa canina adâncită. Pe ambele oase parietale, paralel cu sutura sagittalis există o porțiune de formă de „sâmbure de prună” de apr. 4 cm lungime și 2 cm lățime. O porțiune asemănătoare se observă și pe obelion, pe sutura sagittalis. Statură: 164 cm. (valori metrice: vezi tabelul nr. 2)

M 3: Oasele craniene și postcraniene ale unei femei de 23-30 ani (indicator de sex: -1.73). Stare de conservare: medie. Craniu: brachycran, orthocran, tapeinocran. Fruntea: eurymetop. Din punct de

vedere taxonomic: europoid brachycran. Profilul cefei: curvoccipital. Între sutura sagittalis și sutura lamdoidea se observă urmele unor formații-„pit” (cribra cranii) și ale unei rețele puternice de artere. Statură: 159 cm (valori metrice: vezi tabelul nr. 2)

M 4: Oasele craniului și o parte a oaselor scheletului unui bărbat de 35-39 ani (indicator de sex: +1.5). Stare de conservare: medie. Craniu: hyperbrachycran, orthocran, tapeinocran. Fruntea: eurymetop. Din punct de vedere taxonomic: europoid brachycran cu trăsături cromagnoid. Trigonum mentale de forma unui „T” inversat, partea gonionului foarte accentuată. Lateralis incisivus superior în formă de „lopată”. Pe suprafața ambelor premolaris occlusionis din partea inferioară există crista margoid. În partea obelionului există o porțiune adâncită de-a lungul suturii sagitale, iar în sutura lambdoidiană se observă oase de tip Worm. Profilul cefei: curvoccipital. Apertura piriformis anthropin, alveolaris prognathis de intensitate medie. La nivelul vertebrelor lombare (în special la L5) se observă urme de osteophytosis accentuat, iar pe corpusul vertebrelor toracale urme de discus hernia. Statură: 170 cm (valori metrice: vezi tabelul nr. 2)

M 5: Fragmente de oase craniene și postcraniene ale unei femei de 50-59 ani (indicator de sex: -). Toate oasele sunt foarte atrofiate, pe suprafața mediană a mandibulei. În regiunea spinei mentalis se observă adâncituri pe ambele părți, dar și urme ale unei rețele puternice de artere endocraniale care pot fi puse în legătură cu vârsta înaintată.

M 6: Oasele craniene și postcraniene ale unui bărbat de 50-59 de ani (indicator de sex: +1.71). Stare de conservare: medie. Craniu: mesocran, orthocran, tapeinocran. Fruntea: eurymetop. Ochii: hypsikionch. Nas: chamaerthin. Din punct de vedere taxonomic este europoid, cu caracteristici cromagnoid și trăsături ușor mongoloide. Oasele sunt robuste, partea gonionului foarte accentuată, corpus mandibula foarte înalt, facies malaris cu umflături. Profilul cefei curvoccipital, fossa prenasalis, fossa canina puțin adâncită, alveolaris prognathia medie, frunte ușor spre spate. Tuberositas deltoidea foarte dezvoltată. Se pot observa urme de entesopathia ușoară pe aspera ambelor linii femurale și pe suprafața patellelor anterioare. Pe vertebrele toracale (Th7-12) se conturează imaginea tipică de idiopathicus skeletal hyperostosis difuz (DISH). Aceeași semne se văd și pe prima vertebră lombară (L2-L4 lipsesc post mortem), iar pe L5 se observă un spondylitis degenerativ mediu. Statură: 174 cm. (valori metrice: vezi tabelul nr. 2)

M 7: Fragmente de oase craniene și postcraniene ale unui copil de 12-14 ani.

M 8: Fragmente de oase craniene și postcraniene ale unei femei de 40-59 de ani (indicator de sex: -0.5). Stare de conservare: medie. (Unele trăsături ale craniului sugerează masculinitate, dar oasele scheletului prezintă indiscutabil caracter feminin). Statură: 157 cm. (valorile metrice ale oaselor lungi: vezi tabelul nr. 2)

M 9: Oase craniene și postcraniene foarte fragmentare ale unei femei adulte (23x ani). (indicator de sex: -)

M 10: Oasele craniene și postcraniene ale unui bărbat de 40-59 ani (indicator de sex: +1.8). Stare de conservare: medie. Craniu dolichocran, fruntea eurymetop, ochii hypsikionch. Din punct de vedere taxonomic are caracteristici de europoid cromagnoid cu ușoare trăsături mongoloide. Oasele sunt robuste, craniul este archeomorph (fruntea spre spate), partea gonionului foarte accentuată, corpul mandibulei foarte înalt, trigonum mentale de forma unui „T” inversat, facies malaris cu umflături. Pe suprafața premolaris occlusos se observă margoid crista. Profilul cefei curvoccipital, apertura piriformis anthropin, fossa canina puțin adâncită, alveolaris prognathia nu există. Există o contradicție între măsura uzurii dinților (foarte mică) și gradul obliterației (4). Statură: 171 cm. (valori metrice: vezi tabelul nr. 2)

M 11: Fragmente de oase craniene și postcraniene ale unui bărbat de 40-59 ani (indicator de sex: -). Craniu cu caracteristici europoid. Pe ambele rădăcini M3 perle de smalț, PM2 stânga în torsiune.

M 12: Fragmente de oase craniene și postcraniene ale unui bărbat adult (23x) (indicator de sex: -). Pe mandibulă trigonum mentale este de forma unui „T” inversat.

M 14: Fragmente de oase craniene și postcraniene al unui copil de 6-8 ani.

M 15: Dinți și fragmente din scheletul unui copil de 8-10 ani. Incisivus și caninus superiori în formă de „lopată”.

M 16: Fragmente de oase craniene și postcraniene ale unui copil de 6-8 ani.

M 17: Fragmente de oase craniene și postcraniene ale unei femei de 60-x ani (indicator de sex: -0.3). Trăsăturile feminine ale craniului nu sunt accentuate. Vârsta înaintată este indicată de lungimea oaselor, atrofierea accentuată a tibiilor, absorbția totală a alveolei mandibulare.

M 19: Oase craniene și postcraniene ale unui copil de 7-9 ani, foarte bine păstrate.

M 20: Fragmente de oase craniene și postcraniene ale unui copil de 10-12 ani.

M 21: Fragmente de oase craniene și postcraniene ale unei femei de 60-x ani (indicator de sex: -1.5) Vârsta înaintată se presupune din atrofierea oaselor și absorbția totală a alveolei mandibulare.

M 22: Fragmente de oase craniene și postcraniene, relativ bine păstrate, ale unui bărbat de 40-59 ani (indicator de sex: -1.5). Din punct de vedere taxonomic este un europoid cu trăsături cromagnoide. Există o contradicție între măsura uzurii dinților (foarte mică) și gradul obliterației (4). Pe vertebrele lombare spondylitis degenerativ mediu, în articulația sacroiliocală fuziune ușoară. Există o adâncitură pe osul frontal (deformare în urma unui traumatism sau urmă de lovitură efectuată cu un obiect tare). Ca urmare se observă o mică umflătură pe suprafața endocraniană, și încă o urmă de traumatism (adâncitură de mici dimensiuni) pe suprafața ramus mandibulae. Statură: 174 cm. (valorile metrice ale oaselor lungi: vezi tabelul nr.2)

M 23: Fragmente de oase craniene și postcraniene, relativ bine păstrate, ale unei femei de 35-39 ani (indicator de sex: -1.25). Profilul cefei curvoccipital, apertura piriformis anthropin, fossa canina puțin adâncită, sutură metopică. Statură: 151 cm. (valorile metrice ale oaselor lungi: vezi tabelul nr. 2).

M 24: Oasele craniene și postcraniene, relativ bine păstrate, ale unei tinere de 18-20 ani. Incisivii mediali și laterali superiori sunt în formă de „lopată”; pe incisivus medialis hypoplasie de smalt linear dublu (de la marginea inferioară a coroanei la 6, respectiv 8 mm).

M 25: Fragmente de craniu și oase postcraniene, relativ bine păstrate, ale unui bărbat de 60-x ani (indicator de sex: +1.4). Craniu europoid cu trăsături brachymorphe. Torus palatinus. Pe vertebrele lombare spondylitis degenerativ ușor. Statură: 173 cm. Pentru valorile metrice ale oaselor lungi: vezi tabelul nr. 2.

M 26: Fragmente de craniu și oase postcraniene relativ bine păstrate ale unei femei de 25-39 ani (indicator de sex: -41.5). Statură: 161 cm. (valorile metrice ale oaselor lungi: vezi tabelul nr. 2).

Sinteză. Menționăm că analiza metrică a fost posibilă numai în unele cazuri (vezi tabelul nr. 2). Craniile bărbaților sunt: foarte scurt la nr. 4, de lungime medie, respectiv puțin mai lung la nr. 6 și 10; la măsura nr. 20, în toate cele trei cazuri, înălțimea este medie. Fruntea lată, statura (la 5 indivizi) de 172 cm. Din punct de vedere taxonomic sunt europoizi; între aceștia, în patru cazuri (4, 6, 10, 22) cu caracteristici cromagnoide, iar pe două cranii (6 și 10) apar și trăsături ușor mongoloide.

Craniile celor două femei sunt scurte și de înălțime medie, cu fruntea îngustă, respectiv lată. Statura (media celor 5 schelete feminine): 158 cm. Din punct de vedere taxonomic sunt, de asemenea, europoide (craniul nr. 2 prezintă și ușoare trăsături mongoloide).

Din totalitatea caracteristicilor morfologice ale ambelor sexe subliniem următoarele: pe partea superioară a craniului, în regiunea obelionului, în două cazuri (2 și 4) se observă mici adâncituri. Având în vedere vârsta tânără putem exclude osteoporoza; fenomenul poate fi așadar considerat o variație de tip anatomic. Fruntea înclinată spre spate nu este caracteristică tuturor cazurilor din această serie; ea se manifestă doar la craniul cu nr. 10. Lățirea spre margini a oaselor fălcii este mai accentuată la trei dintre bărbați (4, 6, 10); la doi dintre aceștia (6, 10) aspectul scheletului, în ansamblu, pare a fi mai robust. Zona bărbiei este de forma unui „T” inversat, foarte accentuat la bărbații cu nr. 4, 10, 12. Incisivii superiori au forma de „lopată”. La nr. 2, 4, 15 și 24, în aspectul oaselor frunții se observă oase auxiliare. Umflături pe suprafața interioară a fălcii se observă doar în unele cazuri (4, 23, 24, 25) iar modificări la dinții inferiori doar în două cazuri (4, 10). În aspectul craniilor cu nr. 10 și 22 există o contradicție între cele două trăsături care determină vârsta: gradul de osificare a craniului și gradul de uzură a suprafeței dinților. În ciuda vârstei înaintate, uzura dinților este minimală. Modificările osoase care apar în urma efortului fizic prea intens nu sunt semnificative, ele putând fi remarcate doar bărbatul cu nr. 6.

Modificările patologice în această serie nu sunt semnificative. O boală gravă, hyperostosis idiopathic difuz, apare în cazul bărbatului cu nr. 6; în cazul bărbatului cu nr. 4 se

observă un spondylitis degenerativ în stadiu foarte avansat. Aceleași semne, dar în stadiu incipient, apar în alte trei cazuri (6, 22, 25). Un caz interesant este acela al bărbatului cu nr. 22. Pe suprafața interioară a craniului acestuia, în zona frunții, poate fi observată o umflătură, rămasă probabil după recuperarea în urma unei lovituri puternice. Această umflătură a generat, cu siguranță, o presiune asupra zonei respective a creierului. Probleme de alimentație primară sau secundară (posibile urmări ale unor boli contagioase sau de altă natură) se observă din hypoplasia smalțului dentar, în cazurile 1 și 24, și dintr-o cribra cranii, existentă într-un singur caz (nr. 3).

Concluzii. Având în vedere analiza taxonomică și caracteristicile morfologice, presupunem că bărbații din mormintele cu nr. 4, 6, 10 și 22 puteau aparține aceluiași grup (cerc de rudenie?); acestuia i s-ar putea eventual asocia nr. 12. Pe craniul bărbatului din mormântul nr. 25 nu se observă nici una dintre trăsăturile morfologice ale grupului mai sus amintit. (Craniul din mormântul nr. 11 este foarte fragmentar). În cazul femeilor, pe baza caracteristicilor taxonomico-morfologice nu este posibilă o grupare a acestora, ca și în cazul bărbaților.

Interesant pentru tot ansamblul seriei este faptul că nu apar tăieturi, fracturi, contuzii rezultate din diferite traumatisme. O singură urmă de lovitură poate fi observată la un singur individ. Aceasta înseamnă fie că membrii grupului erau foarte pricepuți în luptă, fie că ei evitau folosirea armelor.

Modificări care s-ar putea referi la modul de viață al populației din perioadă, cum ar fi efortul fizic excesiv, se observă, de asemenea, într-un singur caz; presupunem, prin urmare, că membrii grupului nu depuneau un efort fizic deosebit. În același sens pledează și procentul nesemnificativ al îmbolnăvirii degenerative a vertebrelor: un singur caz ceva mai grav.

În legătură cu obiceiurile alimentare se observă că, în două cazuri, gradul scăzut de uzură a dinților este în contradicție cu vârsta înaintată. Membrii comunității respective nu sufereau de malnutriție sau de lipsuri alimentare. Nu se observă cribra orbitalia, și avem doar un caz de cribra cranii. Hypoplasia lineară a smalțului dinților apare în numai două cazuri.

Nu se observă manifestări de tip osos ale unor boli contagioase de tipul tuberculozei sau leprei, și nici malformații sau modificări în dezvoltarea oaselor.

Discuție. În diferite regiuni ale Transilvaniei începe, din sec. IX/X, procesul de stabilire a maghiarilor descălecători. Una dintre mărturiile cele mai timpurii este cimitirul descoperit în fosta strada Zapolya (fostă Dostoievski, în prezent Gen. T. Moșoiu), la est de orașul roman Napoca (Cluj-Napoca). Din această zonă cunoaștem 12 morminte. În cinci dintre aceste morminte s-au descoperit schelete de bărbați înarmați, piei de cai împăturite, cu harnașament întreg, sau cai împăiați, cu harnașament, culcați lângă defunct. Amintim faptul că unul dintre craniile defuncților era trepanat. Vestimentația femeilor și fetelor era ornată cu plăcuțe de argint; ele purtau cercei din argint și nasturi decorativi. Materialul mormintelor din strada Zapolya este considerat arhaic în șirul altor descoperiri din cultura maghiarilor descălecători (ornamente de harnașament cordiforme, ornamente de brâie și harnașament). Cimitirul a fost deschis imediat după descălecere; se presupune că acolo au fost înmormântați membri ai cortegiului militar sau membri ai familiei unei persoane de rang înalt stabilită în interiorul zidurilor romane.

Conform informațiilor primite de la dr. Ioana Hica, materialul cimitirului din secolul al X-lea din strada Plugarilor este foarte asemănător cu materialul arheologic descoperit în strada Zapolya, între anii 1911-1948. Distanța dintre cele două cimitire este de numai 200 de metri. Este însă improbabil să fie vorba despre unul și același cimitir. Între cele două puncte se află de fapt o pantă, zonă în care sunt situate mormintele cimitirului roman. Compararea acestor două serii de materiale va constitui obiectul unor cercetări viitoare.

Secolul al X-lea este destul de bine reprezentat, în Ungaria, prin descoperiri de schelete. Au fost realizate numeroase studii despre originea și structura antropologică a acestei populații; ea a fost, de asemenea, cercetată și din punct de vedere regional. Éry⁹ a identificat patru, iar mai apoi cinci grupuri diferite pe plan regional, incluzând și teritorii care nu aparțineau Ungariei (A = zona dintre Dunăre și Tisa, B = zona Tisei Superioare, C = partea nordică și estică a zonei de la vest de Dunăre, D = zona dintre Criș și Mureș, E = zona dintre Vag și Nitra). Din punct de vedere taxonomic, prezența elementelor mongoloide face foarte importante grupurile A și B. O caracteristică a grupei A este faptul că europizii sunt prezenți în procent de 33%, iar europido-mongoloizii de 67%; în cadrul acestora din urmă, turanienii reprezintă 82%. În grupa B europizii sunt prezenți în procent de 64%, iar europido-mongoloizii de 36%; în cadrul acestora din urmă este mai frecvent elementul uralian.

În materialul de pe strada Plugarilor, la trei dintre craniile (2, 6, 10), pe lângă caracteristicile europide se observă și ușoare trăsături mongoloide: o robustețe mai accentuată; înălțimea corpului mandibulei, care impune o alungire a feței. Această serie poate fi, așadar, aliniată la grupa B, adică la populația de secol X din zona Tisei Superioare.

Din lucrarea lui Éry¹⁰ cunoaștem și statura oamenilor din secolul al X-lea: bărbații aveau o înălțime medie de 170,48 cm, iar femeile de 158,71 cm. Materialul de pe strada Plugarilor se încadrează în aceste valori (bărbați: 172,4 cm, femei: 158,4 cm).

BIBLIOGRAFIE:

1. Acsádi, Gy., Nemeskéri, J., *History of Human Life Span and Mortality*, Budapest, 1970
2. Brothwell, D.R., *Digging up Bones. The Excavation, Treatment and Study of Human Remains*, London, 1965
3. Éry, K., *Regionális különbségek a magyarság X. századi embertani anyagában*. In *Antropológiai Közlemények*, 22, 1978
4. Éry, K., *A Kárpát-medence embertani képe a honfoglalás korában*, In Kovács, L. coord. *Honfoglalás és régészet*, Budapest, 1994
5. Éry, K., *Length of Limb Bones and Stature in Ancient Populations in the Carpathian Basin* In *Humanbiologia Budapestinensis*, 26, 1998
6. Éry K., Kralovánszky A., Nemeskéri J., *Történeti népességek rekonstrukciójának reprezentációja*, In *Anthrop. Közl.*, 7, 1963
7. Éry, K., Marcsik, A., Suskovics, Cs., Rendes, T.K., Tóth, G., *Infant Mortality Patterns in Osteoarcheological Samples*, In *Acta Biol.*, 42, Szeged, 1997
8. Hillson, S., *Dental Anthropology*, Cambridge, 1996
9. Lipták P., *Embertan és emberszármazás*, Budapest, 1980
10. Makkai, L., Mócsy, A. coord., *Erdély története, I, A kezdetektől 1606-ig*, Budapest, 1986
11. Martin, R., Saller, K., *Lehrbuch der Anthropologie*, Stuttgart, 1957, 3. Auflage
12. Ortner, D. J., *Identification of Pathological Conditions in Human Skeletal Remains*. Second edition, Amsterdam-Tokyo, 2003
13. Schinz, H., Baensch, W., Friedl, E., Uehlinger, E., *Ossifikationstabelle*, In *Lehrbuch der Röntgen-Diagnostik*, 5 Aufl. Thieme, G., Stuttgart, 1952
14. Sjøvold, T., *Estimation of Stature from Long Bones Utilizing the Line of Organic Correlation*, In *Human Evol.*, 5, 1990

⁹ Éry, K., *Regionális különbségek a magyarság X. századi embertani anyagában*. In *Antropológiai Közlemények*, 22, 1978, 77-86.

¹⁰ Éry, K., *Length of Limb Bones and Stature in Ancient Populations in the Carpathian Basin* In *Humanbiologia Budapestinensis*, 26, 1998, 9-87.

15. Stloukal, M., Hanáková, H, *Die Läder Längsknochen altslawischer Bevölkerungen – Unter besonderer Berücksichtigung von Wachstumsfragen*, Homo, 29, 1987
16. Oberlaker, D. H., *Human Skeletal Remains*, Aldine, Chicago, 1978

Mulțumiri: Dr. Ioana Hica, Dr. Tudor Sălăgean

ANTHROPOLOGICAL STUDY OF HUMAN SKELETONS DISCOVERED AT THE 10TH
CENTURY CEMETERY FROM STR. PLUGARILOR, CLUJ-NAPOCA
Abstract

In Plugarilor str., Cluj-Napoca, the archeological research found a cemetery of approximately 26 graves. In 2003, by the occasion of a study-trip, 24 human skeletons were examined from this material. Archeologist dr. Ioana Hica provided information about the discovery. They established that we deal with a 10th century cemetery. The demographical profile of this series seems to be homogeneous, excepting the fact that the group including 0-2 year old persons is missing, and there are just a few individuals representing juveniles. The metrical and morphological values show that these individuals were in general europoide, in four cases cromagnoids, of which in three cases we can define slightly mongoloid characteristics. This taxonomical image links the series by a 10th century populations from Hungary, regionally located in the upper course of Tisa River. In this small community we can identify individuals with traumatic anatomical modifications, cases of idiopathic hyperostosis and degenerative spondylitis. Key-words: 10th century, material of human skeletons, europoide.